

Bogusław Lackoroński

Charakter prawa do obniżenia ceny

The character of the right to reduce price: The article deals with the character of the right to reduce price due to physical or legal defects of the thing sold. An analysis of the provisions of the Civil Code, case law and literature leads to the conclusion that the right to reduce the price should be considered as a unilateral-modification clause. The author critically assesses the recognition of this right as a claim. The argument for this opinion of the author is that in adjusting the literal interpretation of Article 560 § 1 of the Civil Code, he takes into account both the systemic interpretation and functional interpretation (including teleological one). The author notes, however, that a consistent and unified position of the Supreme Court in which it recognizes that right as a claim, in practice, definitely confers such a character thereon.

Keywords: subjective right | claim | unilateral-modification clause Civil Code | warranty for defects of the thing

Słowa kluczowe: prawo podmiotowe | roszczenie | prawo kształtujące | Kodeks cywilny | rękojmia za wady rzeczy

Doktor nauk prawnych; adiunkt Uniwersytetu Warszawskiego; boguslas@interia.pl.

Wprowadzenie

Prawo do obniżenia ceny rzeczy sprzedanej z powodu jej wad fizycznych lub prawnych jest jednym z uprawnień kupującego skorelowanych z odpowiedzialnością sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady. Poza rękojmianym reżimem odpowiedzialności sprzedawcy prawo do obniżenia ceny stanowi element uprawnień przysługujących kupującemu w razie niezgodności towaru z umową sprzedaży, do której zastosowanie mają przepisy ustawy z 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2002 r. nr 141, poz. 1176, ze zm.; dalej: ustawa o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej, u.s.w.s.) albo przepisy Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów z 11 kwietnia 1980 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 45, poz. 286; dalej: konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, konwencja).

Prawo do obniżenia ceny przysługujące kupującemu w ramach rękojmianego reżimu odpowiedzialności jest przedmiotem regulacji zawartej w art. 560 § 1

zdanie pierwsze oraz § 3 k.c. Zgodnie z art. 560 § 1 zdanie pierwsze k.c.: *jeżeli rzecz sprzedana ma wady, kupujący może od umowy odstąpić albo żądać obniżenia ceny*. Należy przy tym wskazać, że art. 560 k.c. nie jest jedynym przepisem w Kodeksie cywilnym regulującym prawo, którego wykonanie prowadzi do obniżenia wysokości świadczenia w rękojmiowym reżimie odpowiedzialności. W art. 637 § 2 k.c. jest zawarta regulacja prawa do obniżenia wynagrodzenia przysługującego przyjmującemu zamówienie z tytułu umowy o dzieło z powodu wad dzieła. Redakcja obu tych przepisów, w zakresie w jakim mogą one przesądzać o charakterze prawa do obniżenia ceny, jest taka sama. Zgodnie z art. 637 § 2 k.c. zamawiający również „może żądać obniżenia” wynagrodzenia. Z tego powodu rozważania zawarte w niniejszym opracowaniu, bezpośrednio odnoszące się do prawa do obniżenia ceny z powodu wady rzeczy sprzedanej, odnoszą się *mutatis mutandis* do prawa do obniżenia wynagrodzenia z powodu wady dzieła.

Ustalenie charakteru prawnego prawa do obniżenia ceny w rękojmiowym reżimie odpowiedzialności sprzedawcy wymaga refleksji nad użytym w art. 560 § 1 zdanie pierwsze k.c. wyrażeniem „może żądać”, a w szczególności rozważenia, czy wyrażenie to uzasadnia pominięcie argumentów natury systemowej, funkcjonalnej i celowościowej przy ustalaniu charakteru prawa do obniżenia ceny.

Charakter prawa do obniżenia ceny stanowiącego element rękojmiowego reżimu odpowiedzialności sprzedawcy za wady rzeczy sprzedanej jest przedmiotem rozbieżnych stanowisk przedstawicieli doktryny prawa cywilnego. Dominuje pogląd, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem¹. Zgodnie z drugim poglądem prawo do obniżenia ceny jest prawem kształtującym².

¹ A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Art. 450–1088, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2009, s. 277, 392; K. Haładyj [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, K. Osajda (red.), Warszawa 2013, s. 1076, nlb 13; A. Ohanowicz, *Rękojmia przy sprzedaży a odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1967, nr 2, s. 24; S. Sołtyśński, *Odpowiedzialność producenta wobec konsumenta za szkody wyrządzone wprowadzeniem do obrotu rzeczy z wadami*, „Studia Cywilistyczne” 1970, t. XV, s. 151; A. Szpunar, *Roszczenia z tytułu rękojmi za wady fizyczne*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1945, t. XXXIII; A. Wolter, *Czasowe ograniczenie uprawnień z tytułu rękojmi za wady*, „Państwo i Prawo” 1960, z. 8–9, s. 358; C. Zieliński, *Charakter uprawnień kupującego z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy*, „Nowe Prawo” 1988, nr 7–8, s. 61.

² E. Łętowska, *Glosa do orzeczenia GKA z 14 lipca 1969 r.*, BO 5526/69, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1970, nr 5, poz. 107, s. 229; J.P. Naworski, *W sprawie uprawnień kupującego z tytułu rękojmi do żądania obniżenia ceny oraz terminu z art. 568 § 1 k.c.*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 1, s. 64; M. Podrecka, *Rękojmia za wady prawne rzeczy sprzedanej*, Warszawa 2011, s. 355; J. Skąpski, *Uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne*, „Nowe Prawo” 1967, nr 11, s. 1418–1419; J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego*, t. III, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, cz. 2, S. Grzybowski (red.), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 141;

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest prezentowany w zasadzie jednolity pogląd, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem³.

Wydaje się, że można też rozważyć możliwość uznania prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące potestatywne, takie jak prawa wynikające z art. 59 k.c. art. 357¹ k.c., art. 358¹ § 3 k.c., art. 388 § 1 k.c., art. 527 § 1 k.c.⁴. Przemawiać może za tym *prima facie* redakcja art. 560 § 1 k.c. zbliżona, w zakresie mającym znaczenie dla prawnej kwalifikacji wynikającego z tego przepisu uprawnienia, do brzmienia art. 59 k.c., art. 388 § 1 k.c. oraz art. 527 § 1 k.c., będących źródłem uprawnień, których wykonanie dokonuje się wyłącznie za pomocą orzeczenia.

Celem niniejszego opracowania jest podsumowanie argumentów przemawiających za każdym z powyższych wariantów interpretacyjnych, ich ocena, opis możliwych konsekwencji przyjęcia każdego z nich oraz sformułowanie wniosków *de lege ferenda*.

Należy przy tym wskazać, że rozważanie charakteru prawnego prawa do obniżenia ceny wymaga uwzględnienia faktu, że podstawą do określenia ceny jest treść zobowiązania. W konsekwencji, tak długo jak długo nie dojdzie do zmiany wysokości ceny, kupujący w świetle art. 354 § 1 k.c. w związku z art. 535 k.c. ma obowiązek wykonać swoje zobowiązanie zgodnie z jego treścią. Zmiana treści zobowiązania może być dokonana przez jego strony w wyniku zawarcia umowy o zmianie umowy, będącej jego źródłem, a tylko w przypadkach, gdy przepis szczególny tak stanowi, przez sąd działający na przykład na podstawie art. 357¹ k.c., art. 358¹ § 3 k.c. czy art. 388 § 1 k.c. albo przez stronę wykonującą prawo kształtujące, umożliwiające modyfikację treści zobowiązania w drodze jednostronnej czynności prawnej.

Prawo do obniżenia ceny w rękojmianym reżimie odpowiedzialności w reżimie odpowiedzialności z tytułu niezgodności towaru z umową

Systemowy kontekst, który powinien być uwzględniony w rozważaniach ukierunkowanych na określenie charakteru prawa do obniżenia ceny, obej-

G. Tracz, *Odpowiedzialność sprzedawcy za wady rzeczy na tle prawa polskiego oraz Konwencji Wiedeńskiej o międzynarodowej sprzedaży towarów* [w:] *Studia z prawa gospodarczego i handlowego*, Kraków 1996, s. 481; F. Zoll, *Glosa do uchwały SN z dnia 10 marca 1993 r.*, III CZP 8/93, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 5, s. 77.

³ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 5 lutego 2004 r., sygn. akt III CZP 96/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 88; uchwała SN z 5 lipca 2002 r., sygn. akt III CZP 39/02, OSNC 2003, nr 6, poz. 78, uchwała składu siedmiu sędziów SN z 19 maja 1969 r., sygn. akt III CZP 5/68, OSNCP 1970, nr 7–8, poz. 117.

⁴ Podobieństwo między redakcją art. 560 § 1 k.c. oraz art. 388 § 1 k.c., art. 527 § 1 k.c. oraz art. 531 k.c. dostrzegali J. Skąpski w artykule *Uprawnienia z tytułu rękojmi, op. cit.*, s. 1418, przyp. 35.

muje nie tylko całokształt regulacji rękojmianego reżimu odpowiedzialności, lecz również regulację prawa do obniżenia ceny z tytułu niezgodności towaru z umową zawartą w ustawie o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów.

Charakter prawa do obniżenia ceny uregulowanego w art. 8 ust. 4 u.s.w.s. jest przedmiotem rozbieżnych stanowisk doktryny prawa cywilnego. Dominuje pogląd korespondujący z wynikami językowej wykładni art. 8 ust. 4 u.s.w.s., zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny z powodu niezgodności towaru z umową jest roszczeniem⁵. Uznaje się jednak za możliwy do obrony również pogląd, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest prawem kształtującym⁶.

Przyjmuje się, że charakter odmienny niż powyżej wskazany ma prawo do obniżenia ceny wynikające z art. 50 konwencji⁷. Prawo do obniżenia ceny wynikające z art. 50 konwencji jest uznawane za prawo kształtujące. Stanowisko to uzasadnia literalna wykładnia tego postanowienia, które już w warstwie językowej nie pozostawia wątpliwości co do tego, że wynikające z niego prawo do obniżenia ceny jest prawem kształtującym⁸. Zgodnie z art. 50 konwencji w razie braku zgodności towarów z umową, bez względu na to, czy cena została już zapłacona czy nie, kupujący może obniżyć cenę.

⁵ J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2013, s. 1051, nlb 2; W.J. Katner [w:] *System prawa prywatnego*, t. VII, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, J. Rajski (red.), Warszawa 2011, s. 138, nlb 373; A. Kołodziej [w:] *Ustawa o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej. Komentarz*, J. Jezioro (red.), Warszawa 2010, s. 225–226 i 231; J.P. Naworski, *W sprawie uprawnień kupującego z tytułu rękojmi*, *op. cit.*, s. 66; R. Stefanicki, *Ochrona konsumenta w świetle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*, Kraków 2006, s. 267; J. Szczotka, *Sprzedaż konsumencka. Komentarz*, Lublin 2007, s. 86; R. Trzaskowski, *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 254–255; E. Wieczorek, *Sprzedaż konsumencka [w:] Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*, E. Nowińska, P. Cybula (red.), Kraków 2005, s. 200; K. Włodarska-Dziurzyńska, *Sankcje w prawie konsumenckim na przykładzie wybranych umów*, Warszawa 2009, s. 440.

⁶ M. Pecyna, *Ustawa o sprzedaży konsumenckiej. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 188.

⁷ Na gruncie konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów przyjmuje się, że prawo do obniżenia ceny przysługuje kupującemu jedynie wtedy, gdy rzecz sprzedana ma wady fizyczne. Por. M. Podrecka, *Rękojmia za wady prawne*, *op. cit.*, Warszawa 2011, s. 352, przyp. 91.

⁸ M. Jagielska [w:] *System prawa handlowego*, t. IX, *Międzynarodowe prawo handlowe*, W. Popiołek (red.), Warszawa 2013, s. 895, nb 128; M. Müller-Chen [w:] *Kommentar um Einheitlichen UN-Kaufrecht*, P. Schlechtriem, I. Schwenzer (ed.), München 2004, s. 568; por. jednak rozbieżności dotyczące charakteru prawnego prawa do obniżenia ceny na tle art. 50 konwencji wskazane przez L. Ogiegło [w:] *Konwencja wiedeńska o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Komentarz*, M. Pazdan (red.), Kraków 2001, s. 489–490, przyp. 1.

Powyższe oznacza, że w zależności od tego, czy do umowy sprzedaży mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego lub ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej, czy też konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, przysługujące kupującemu prawo do obniżenia ceny jest traktowane jako roszczenie albo jako prawo kształtujące. Prowadzi to do wniosku, że te same prawa majątkowe przysługujące kupującym podlegają zróżnicowanej ochronie w zależności od tego, czy do umowy sprzedaży mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego, ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej, czy też konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Rodzi się pytanie, czy takie zróżnicowanie jest uzasadnione w świetle celów regulacji obejmującej przepisy dotyczące tych praw. Wydaje się to wątpliwe. Uznanie bowiem za roszczenie prawa do obniżenia ceny przysługującego konsumentowi, a za prawo kształtujące – prawa do obniżenia ceny przysługującego przedsiębiorcy, do którego ma zastosowanie konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, powoduje, że konsumentowi trudniej jest wykonać prawo do obniżenia ceny niż przedsiębiorcy. Zróżnicowanie sytuacji prawnej konsumentów oraz przedsiębiorców, do których ma zastosowanie konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, prowadzi zatem do utrudnienia wykonania prawa do obniżenia ceny tej kategorii podmiotów, która powinna mieć nie mniejsze albo nawet większe możliwości wykonania prawa do obniżenia ceny. Z tego powodu względy systemowe przemawiają za poszukiwaniem takich sposobów wykładni art. 8 ust. 4 u.s.w.s. oraz art. 560 § 1 zdanie pierwsze k.c., aby możliwe było wyrównanie traktowania kupujących w zakresie możliwości wykonywania prawa do obniżenia ceny z sytuacją kupujących, do których ma zastosowanie konwencja wiedeńska o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Brak możliwości uznania prawa do obniżenia ceny, wynikającego z przepisów Kodeksu cywilnego oraz ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej, za prawo kształtujące może prowadzić do uznania regulacji zawartej w art. 560 § 1 zdanie pierwsze k.c. oraz art. 8 ust. 4 u.s.w.s. za niezgodną z celem wprowadzenia regulacji obejmującej te przepisy, którym było wzmocnienie ochrony kupującego. Wydaje się, że na tle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej uwzględnienie argumentów natury funkcjonalnej i systemowej uniemożliwia art. 10 ust. 2, w którym ustawodawca przesądził o kwalifikacji uprawnienia do obniżenia ceny jako roszczenia podlegającego przedawnieniu⁹. Ustawodawca dokonał tego przez wyłączenie spod reżimu przedawnienia jedynie uprawnienia do odstąpienia od umowy spośród wszystkich pozostałych uprawnień wskazanych w art. 8 u.s.w.s., w tym uprawnienia do obniżenia ceny. Ustawodawca jedynie uprawnienie do odstąpienia od umowy ograniczył terminem prekluzyjnym charakterystycznym dla praw kształtujących. Z od-

⁹ J.P. Naworski, *W sprawie uprawnień kupującego*, *op. cit.*, s. 66.

mienną sytuacją mamy do czynienia na tle regulacji odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady zawartej w Kodeksie cywilnym. W szczególności przepisy art. 568 k.c. oraz 576 k.c. nie zamykają dyskusji dotyczącej charakteru prawnego prawa do obniżenia ceny, tak jak stało się to na tle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej za sprawą art. 10 ust. 2.

Prawo do obniżenia ceny jako roszczenie

Za uznaniem prawa do obniżenia ceny z powodu wady rzeczy sprzedanej za roszczenie wydaje się przemawiać językowa wykładnia art. 560 k.c.¹⁰. W przepisie tym ustawodawca posłużył się bowiem wyrażeniem „kupujący może żądać obniżenia ceny”. Stanowisko to wydaje się *prima facie* uzasadnione w świetle tego przepisu. Roszczenie, jako kategoria uprawnienia, polega na tym, że jeden podmiot prawa cywilnego może domagać się od oznaczonej osoby określonego zachowania¹¹. Tymczasem wprawdzie z art. 560 § 1 k.c. wynika *explicite* uprawnienie kupującego do żądania obniżenia ceny, lecz przepis ten nie określa, kto jest adresatem żądania kupującego, a w każdym razie nie przesądza, że adresatem żądania kupującego jest sprzedawca. Należy zwrócić uwagę, że w Kodeksie cywilnym znajdują się przepisy powszechnie uznawane za odnoszące się do roszczeń, mimo że nie określają one wprost ich adresatów – art. 390 § 2 k.c.¹². Do takich przepisów nie należy jednak art. 560 § 1 k.c., którego wykładnia w zakresie charakteru prawa do obniżenia ceny jest przedmiotem rozbieżności w doktrynie prawa cywilnego.

Powyższe oznacza, że treść art. 560 § 1 k.c. poddana głębszej analizie nie potwierdza jednoznacznie tego stanowiska interpretacyjnego, które jest uznawane za uzasadnione w świetle językowej wykładni tego przepisu.

Aprobata stanowiska interpretacyjnego prowadzącego do uznania prawa do obniżenia ceny z powodu wady rzeczy sprzedanej za roszczenie może powo-

¹⁰ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 5 lutego 2004 r., sygn. akt III CZP 96/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 88.

¹¹ S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. I, *Część ogólna*, S. Grzybowski (red.), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 219; M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego*, t. I, *Prawo cywilne – część ogólna*, M. Safjan (red.), Warszawa 2007, s. 707; E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 150; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 133.

¹² M. Krajewski [w:] *System prawa prywatnego*, t. V, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, E. Łętowska (red.), Warszawa 2013, s. 904, nlb 120; P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2013, s. 663–664, nlb 1 i nlb 4; W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–449*¹⁰, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2011, s. 1486, nlb 16.

dować, że w braku umowy między sprzedawcą i kupującym o obniżeniu ceny, kupujący może żądać od sprzedawcy złożenia oświadczenia woli¹³ o obniżeniu ceny o kwotę określoną zgodnie z art. 560 § 3 k.c. Trudno bowiem przyjąć stanowisko, zgodnie z którym kupujący mógłby żądać zwrotu części ceny lub odmówić zapłaty części ceny, mimo że nie byłoby do tego podstaw w treści zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży. W konsekwencji uznanie prawa do obniżenia ceny za roszczenie oznaczałoby, że kupujący nie może samodzielnie obniżyć ceny rzeczy sprzedanej z powodu jej wad.

Zgodnie z art. 64 k.c. wyrok sądu stwierdzający obowiązek sprzedawcy złożenia oświadczenia woli o obniżeniu ceny zastępuje jego oświadczenie woli. Jeśli sentencja prawomocnego wyroku obejmującego stwierdzenie obowiązku złożenia oświadczenia woli przez sprzedawcę obejmuje jedynie treść jego oświadczenia woli, do obniżenia ceny dochodzi z chwilą, gdy kupujący złoży swoje oświadczenie woli o akceptacji obniżenia ceny. Natomiast jeśli wyrok stwierdzający obowiązek sprzedawcy złożenia oświadczenia woli o obniżeniu ceny uwzględnia powództwo kupującego w całości i obejmuje również treść oświadczenia woli kupującego, do obniżenia ceny dochodzi z chwilą uprawomocnienia się tego wyroku. Wyrok taki zastępuje bowiem oba oświadczenia woli niezbędne do zawarcia umowy¹⁴.

O ile powyższe konsekwencje aprobaty stanowiska, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem, wydają się być neutralne, o tyle dalsze konsekwencje akceptacji tego stanowiska mogą skłaniać do poszukiwania argumentów uzasadniających odmienne określenie charakteru prawa do obniżenia ceny. Dalsze konsekwencje aprobaty stanowiska, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest w istocie roszczeniem o złożenie odpowiedniego oświadczenia woli, są różne w zależności od tego, czy rozpatrywane są w odniesieniu do sytuacji, w których kupujący zapłacił całą cenę, czy też część ceny w dacie wykonywania prawa do obniżenia ceny pozostaje niezapłacona.

Akceptacja stanowiska, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny rzeczy sprzedanej z powodu jej wad jest roszczeniem umożliwiającym kupującemu żądanie od sprzedawcy złożenia odpowiedniego oświadczenia woli, skutkuje tym, że dopóki oświadczenia woli sprzedawcy i kupującego o obniżeniu ceny albo zdarzenia prawne o ekwiwalentnej doniosłości prawnej, takie jak wyrok stwierdzający obowiązek złożenia oświadczenia woli, nie wywołają skutku

¹³ Tak konsekwencje uznania prawa do obniżenia ceny w reżimie rękojmiowym za roszczenie określił J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego, op. cit.*, s. 141; tak w odniesieniu do treści prawa do obniżenia ceny wynikającego z art. 8 u.s.w.s. A. Kołodziej [w:] *Ustawa o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej. Komentarz*, J. Jezioro (red.), Warszawa 2010, s. 225.

¹⁴ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 7 stycznia 1967 r., sygn. akt III CZP 32/66, OSNCP 1968, nr 12, poz. 199; postanowienie SN z 3 grudnia 2009 r., sygn. akt II CSK 318/09, niepubl.

prawnego, kupujący nie może wykonywać uprawnień bezpośrednio ukierunkowanych na zaspokojenie jego interesu¹⁵. Te uprawnienia są różne w zależności od tego, czy kupujący zapłacił całą cenę, czy też tylko jej część.

W przypadku gdy na dzień wykonywania prawa do obniżenia ceny kupujący zapłacił sprzedawcy całą cenę, uprawnieniem bezpośrednio ukierunkowanym na zaspokojenie jego interesu, którego wykonanie jest uzależnione od wykonania prawa do obniżenia ceny, jest roszczenie o zwrot części ceny. Natomiast w przypadku gdy kupujący zapłacił jedynie część ceny, uprawnieniem bezpośrednio ukierunkowanym na ochronę jego interesów, którego wykonanie jest uzależnione od wykonania prawa do obniżenia ceny, jest zarzut umożliwiający powstrzymanie się ze spełnieniem części świadczenia, polegającego na zapłacie ceny odpowiadającej kwocie, o którą cena została obniżona.

Niezależnie od tego, jakie uprawnienia *in concreto*, których wykonanie jest uzależnione od wykonania prawa do obniżenia ceny, prowadzą do bezpośredniego zaspokojenia interesu kupującego, należy podkreślić, że ich wykonanie jest niemożliwe tak długo, jak długo nie dojdzie do zawarcia umowy o zmianie umowy sprzedaży, polegającej na obniżeniu ceny, czy to przez złożenie oświadczeń woli przez strony umowy sprzedaży, czy też wskutek uprawomocnienia się wyroku zastępującego ich oświadczenia woli. Dopóki nie dojdzie do zawarcia umowy o obniżeniu ceny z powodu wad rzeczy sprzedanej, kupujący nie ma podstaw do domagania się zwrotu części zapłaconej ceny ani do podniesienia zarzutu umożliwiającego mu powstrzymanie się ze spełnieniem części świadczenia w postaci zapłaty ceny.

Dopóki nie zostanie zawarta umowa o obniżeniu ceny z powodu wad rzeczy sprzedanej, dochodzenie roszczenia o zwrot części ceny należy uznać za przedwczesne, a powództwo obejmujące takie roszczenie może zostać oddalone. Oznacza to, że z przyczyn logicznych nie powinno się kumulować powództwa, którego przedmiotem jest roszczenie o stwierdzenie obowiązku złożenia przez sprzedawcę albo obie strony umowy sprzedaży oświadczenia woli ukierunkowanego na obniżenie ceny, z powództwem o zwrotną zapłatę części ceny przez sprzedawcę na rzecz kupującego¹⁶. Dopóki nie dojdzie do uprawomocnienia się wyroku w sprawie o stwierdzenie obowiązku złożenia oświadczenia woli i ewentualnego złożenia oświadczenia woli przez kupującego, powództwo o zwrot części ceny należy uznawać za bezpodstawne. W konsekwencji, w takiej sytuacji kupujący, który zamierza wykonać prawo do obniżenia ceny, musi liczyć się z koniecznością prowadzenia dwóch postępowań przeciwko sprzedawcy. Na-

¹⁵ Por. A. Kołodziej [w:] *Ustawa o szczególnych, op. cit.*, s. 226, która stwierdza, że gdy kupujący: *występuje do sądu jedynie z pozwem o zasądzenie zwrotu części zapłaconej ceny, będzie to prowadzić do oddalenia powództwa*. Wynika z tego, że tak długo, jak długo nie dojdzie do zmiany treści zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży, której skutkiem jest obniżenie ceny, powództwo o zwrot jej części nie może być uwzględnione.

¹⁶ Odmienne A. Kołodziej [w:] *Ustawa o szczególnych, op. cit.*, s. 226.

tomiał powstrzymanie się ze spełnieniem części świadczenia w postaci zapłaty ceny, gdy całe świadczenie jest wymagalne, naraża kupującego na obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie. Biorąc pod uwagę dynamikę postępowania cywilnego, odsetki w takiej sytuacji mogą być naliczane za względnie długie okresy od dnia wymagalności ceny co najmniej do dnia uprawomocnienia się wyroku zastępującego oświadczenie woli składające się na umowę o obniżeniu ceny.

Powyższe konsekwencje uznawania prawa do obniżenia ceny za roszczenie skłaniają do wniosku, że wykonanie tego prawa wiąże się z koniecznością podjęcia przez kupującego porównywalnych lub nawet większych wysiłków niż te, które wiążą się z dochodzeniem roszczenia o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez sprzedawcę. Zaspokojenie roszczenia o naprawienie szkody możliwe jest po przeprowadzeniu jednego postępowania sądowego o świadczenie, a zaspokojenie interesu kupującego w drodze wykonania prawa do obniżenia ceny wymaga dwóch postępowań sądowych o stwierdzenie obowiązku złożenia oświadczenia woli oraz postępowania o świadczenie.

Ponadto uznanie prawa do obniżenia ceny za roszczenie powoduje, że w braku porozumienia między sprzedawcą i kupującym w zakresie obniżenia ceny z powodu wady rzeczy sprzedanej, kupujący, chcąc uniknąć konieczności zapłaty całej ceny za wadliwą rzecz, na przykład z obawy, że nawet po skutecznym wykonaniu prawa do obniżenia ceny różnicy nie odzyska od sprzedawcy, musi odstąpić od umowy sprzedaży. Dopóki nie dojdzie do obniżenia ceny i kupujący nie odstąpi od umowy, musi on zgodnie z treścią zobowiązania (art. 354 § 1 k.c.) najpierw zapłacić w całości cenę za wadliwą rzecz, a następnie ewentualnie może domagać się zwrotu jej części. Niezapłacenie całej ceny może powodować powstanie obowiązku zapłaty odsetek. W konsekwencji uznanie prawa do obniżenia ceny za roszczenie naraża kupującego na ryzyko braku możliwości odzyskania różnicy w cenie zapłaconej uprzednio w całości zgodnie z umową sprzedaży za niepełnowartościową rzecz z powodu jej wad albo na konieczność zapłaty odsetek, gdy kupujący zdecyduje się powstrzymać z zapłatą części ceny. Naturalna u kupujących skłonność do unikania tego ryzyka może powodować, że mogą oni częściej korzystać z uprawnienia do odstąpienia od umowy, niż byłoby to niezbędne dla ochrony ich interesów w stosunkach wynikających z umów sprzedaży.

Uznanie prawa do obniżenia ceny za roszczenie powoduje, że kupującemu łatwiej jest skorzystać z uprawnienia prowadzącego do unieważnienia zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży, niż z uprawnienia ukierunkowanego na przywrócenie ekwiwalentności świadczeń będących przedmiotem wynikającego z niej zobowiązania¹⁷. Trudno uznać za racjonalne rozwiązanie umożli-

¹⁷ Tak funkcję prawa do obniżenia ceny określa również A. Kołodziej [w:] *Ustawa o szczególnych*, s. 231.

wiające łatwiejsze wykonanie prawa do odstąpienia od umowy, które powoduje o wiele dalej idące skutki prawne, niż wykonanie prawa do obniżenia ceny¹⁸. Można podejmować próbę obrony stanowiska, że taki skutek uznawania prawa do obniżenia ceny za roszczenie jest wynikiem zauważalnej w naszym systemie prawnym tendencji do uniemożliwiania samodzielnej, jednostronnej ingerencji jednej ze stron zobowiązania w jego treść, przy jednoczesnym przyznawaniu prawa do doprowadzania do wygaśnięcia zobowiązań w wyniku jednostronnych czynności prawnych, takich jak uchylene się od skutków wadliwego oświadczenia woli, wypowiedzenie czy odstąpienie od umowy. Przejawem tej tendencji jest w szczególności brak możliwości częściowego uchylene się od skutków wadliwego oświadczenia woli¹⁹ czy możliwość przywracania pierwotnie zachwianej równowagi świadczeń jedynie przy udziale sądu dysponującego kompetencją do ingerencji w treść zobowiązania ukształtowanego w warunkach i w sposób określony w art. 388 § 1 k.c.

Wydaje się, że powyższa pośrednia konsekwencja uznawania prawa do obniżenia ceny za roszczenie, w postaci większej skłonności do wykonywania prawa do odstąpienia od umowy sprzedaży z powodu wad rzeczy sprzedanej, niż do wykonywania prawa do obniżenia ceny, prowadzi do wniosku, że taki charakter prawa do obniżenia ceny jest niezgodny z celem jego wprowadzenia do reżimu odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej. Trudny do zaakceptowania wydaje się charakter prawa do obniżenia ceny, którego celem, jak rozumiem, było zapewnienie możliwości przywrócenia zachwianej równowagi świadczeń w ramach istniejącego między stronami umowy sprzedaży zobowiązania, skłaniający kupującego przede wszystkim do wykonywania prawa do odstąpienia od umowy sprzedaży prowadzącego do wygaśnięcia wynikającego z niej zobowiązania.

Praktyczną dysfunkcjonalność stanowiska, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem, uzasadnianego literalną wykładnią art. 560 § 1 k.c., Sąd Najwyższy próbuje łagodzić przez odejście od treści art. 560 § 1 k.c. (*sic!*) i uznanie, że: *uprawnienie, którego treścią jest żądanie obniżenia ceny, to roszczenie o zapłatę przez sprzedawcę kupującemu kwoty odpowiadającej różnicy pomiędzy wartością rzeczy wolnej od wad a wartością obliczoną z uwzględnieniem istniejących wad*²⁰. Kontynuując ten tok rozumowania, Sąd Najwyższy stwierdził, że formuła „żądanie obniżenia ceny” nie musi być rozumiana dosłownie jako: *uprawnienie do ukształtowania na nowo treści łączącego*

¹⁸ J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego, op. cit.*, s. 141.

¹⁹ B. Lewaszkiewicz-Petrykowska [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, M. Pyziak-Szafnicka (red.), Warszawa 2009, s. 926; Z. Radwański [w:] *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne – część ogólna*, Z. Radwański (red.), Warszawa 2008, s. 407, nlb 85; J. Strzebińczyk [w:] *Kodeks cywilny, op. cit.*, s. 240, nlb 7.

²⁰ Uchwała sądu siedmiu sędziów SN z 5 lutego 2004 r., sygn. akt III CZP 96/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 88.

strony stosunku zobowiązaniowego sprzedaży, lecz jako sposób ustalenia różnicy pomiędzy wartością rzeczy wolnej od wad i rzeczą wadliwą. Dalej stwierdził, że: *żądanie obniżenia ceny, o którym mowa w art. 560 § 1 k.c., to zatem nic innego jak roszczenie kupującego o zapłatę przez sprzedawcę kwoty, która odpowiada różnicy pomiędzy wartością rzeczy wolnej od wad, a wartością obliczoną z uwzględnieniem istniejących wad.*

Powyższy wywód Sądu Najwyższego wydaje się niespójny z metodologicznego punktu widzenia. Fragment art. 560 § 1 k.c. (słowo „żądać”) został bowiem poddany ścisłej literalnej wykładni, której rezultat został następnie skorygowany przez nadanie znaczenia pozostałej części fragmentu tego przepisu (wyrażenie „obniżenia ceny”), które byłoby uzasadnione w świetle językowej wykładni, gdyby przepis ten w jakimkolwiek zakresie odnosił się do żądania przez kupującego zapłaty. Zastosowanie wykładni literalnej w odniesieniu do słowa „żądanie” doprowadziło Sąd Najwyższy do ustalenia takiej treści normy prawnej, wynikającej z art. 560 § 1 k.c., która musiała być następnie skorygowana za pomocą wykładni funkcjonalnej pozostałej części fragmentu tego przepisu (wyrażenie „obniżenia ceny”). Tymczasem w szczególności taki skutek zastosowania wykładni literalnej słowa „żądać”, który prowadzi do trudnego do zaakceptowania rezultatu, powinien prowadzić w pierwszej kolejności do zastosowania w odniesieniu do tego samego słowa innych rodzajów wykładni²¹, a nie do korygowania innych fragmentów interpretowanego przepisu (wyrażenie „obniżenia ceny”) za pomocą wykładni funkcjonalnej. Stanowisko to trudno zaakceptować nie tylko z przyczyn metodologicznych, lecz również z tego powodu, że wydaje się być ono oparte na entymematycznej przesłance w postaci dokonującej się *ex lege* modyfikacji *in minus* wysokości ceny rzeczy sprzedanej, wskutek wystąpienia wad rzeczy sprzedanej. Trudno bowiem inaczej wytłumaczyć dopuszczalność żądania przez kupującego zapłaty części ceny zapłaconej sprzedawcy zgodnie z art. 354 § 1 k.c. w związku z art. 535 k.c., mimo że nie następuje żadne inne zdarzenie prawne, w tym nie jest dokonywana jednostronna czynność prawna, która może skutkować zmianą wysokości ceny. Poza tym jedynie przy przyjęciu powyższej entymematycznej przesłanki stanowisko Sądu Najwyższego jest operatywne również w przypadku, gdy kupujący nie zapłacił części ceny. Tylko bowiem wtedy kupujący może przeciwstawić się roszczeniu sprzedawcy o zapłatę ceny ustalonej dla rzeczy wolnych od wad. Nie wymaga szczególnego uzasadnienia spostrzeżenie, że art. 560 § 1 k.c. w jego warstwie językowej nie uzasadnia w jakimkolwiek stopniu przyjęcia obniżenia ceny *ex lege* wskutek wad rzeczy sprzedanej.

²¹ Z. Radwański, *Uwagi o wykładni prawa cywilnego* [w:] *Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań. Materiały III Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów (Wrocław, 25–27 września 2008 r.)*, E. Gniewek, K. Górka, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2010, s. 324–326.

Powyżej wskazane skutki uznawania prawa do obniżenia ceny za roszczenie nie korespondują ani z funkcją obejmującego to prawo reżimu odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady, którą jest ochrona interesów kupującego²², ani z funkcją prawa do obniżenia ceny, polegającą na zapewnieniu kupującemu środka przywracania zachwianej równowagi świadczeń bez narażania go na nadmierne ryzyko, ani też z jego celem, polegającym na zapewnieniu kupującemu rzeczywistej i mniej brzemienniejszej w skutkach alternatywy względem prawa do odstąpienia od umowy sprzedaży. W szczególności te obserwacje skłaniają do niepoprzestawania na wynikach językowej wykładni art. 560 § 1 k.c. i do podjęcia próby nadania takiego znaczenia temu przepisowi, które umożliwi prawidłowe wypełnianie funkcji uregulowanego w nim uprawnienia, zgodne z celem, w jakim zostało ono wprowadzone do systemu prawa. Powyżej opisana sytuacja spełnia przesłanki, których występowanie warunkuje dokonanie swoistej korekty wyniku językowej wykładni art. 560 § 1 k.c. w drodze wykładni systemowej, funkcjonalnej i teleologicznej²³. Korekta wyniku wykładni językowej art. 560 § 1 k.c. uzasadniającego uznawanie prawa do obniżenia ceny za roszczenie może prowadzić do uznania prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące albo prawo kształtujące potestatywne.

Prawo do obniżenia ceny jako prawo kształtujące

Zgodnie z alternatywnym stanowiskiem względem tego, które głosi, że prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem, prawo do obniżenia ceny jest prawem kształtującym²⁴.

Uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące umożliwi kupującemu w wypadku wady rzeczy sprzedanej dokonanie ingerencji w treść zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży polegającego na obniżeniu ceny. Konsekwencją takiego stwierdzenia jest obawa przed nadmiernym uprzywilejowaniem pozycji kupującego względem sprzedawcy i nadużywaniem przez kupującego prawa do obniżania ceny przez jednostronne jej obniżanie niewspółmiernie do wpływu wady na cenę rzeczy sprzedanej. Obawa taka wydaje

²² J. Dąbrowa, *Rękojmia za wady a odpowiedzialność ex contractu w stosunkach między jednostkami gospodarki społecznej* [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, J. Bleszyński, J. Rajski (red.), Warszawa 1985, s. 176.

²³ S. Lewandowski [w:] *Logika dla prawników*, A. Malinowski (red.), Warszawa 2007, s. 291–295; Z. Radwański, *Uwagi o wykładni prawa cywilnego, op. cit.*, s. 324–326.

²⁴ J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego, op. cit.*, s. 137 i 141, który wszystkie uprawnienia przysługujące kupującemu w reżimie odpowiedzialności rękojmianej uznaje za prawa kształtujące, co wydaje się być zbyt daleko idącym poglądem w świetle obowiązujących przepisów o rękojmi za wady.

się jednak nieuzasadniona. Przepis art. 560 § 3 k.c. określa sposób ustalenia wysokości kwoty, o jaką może zostać obniżona cena i tym samym granice prawa do obniżenia ceny. W konsekwencji należy uznać, że usiłowanie wykonania prawa do obniżenia ceny w sposób prowadzący do nadmiernej jej redukcji w stosunku do kwoty ustalonej zgodnie z art. 560 § 3 k.c. będzie pozbawione skutku prawnego. Wydaje się, że czynność taka będzie częściowo bezskuteczna *ex lege*²⁵. Z tego powodu nie jest niezbędne określenie w treści jednostronnej czynności prawnej, za pomocą której kupujący wykonuje prawo do obniżenia ceny, kwoty, o jaką ma dojść do obniżenia ceny z powodu wad rzeczy sprzedanej. W braku takiego określenia najczęściej możliwe będzie przyjęcie, że wskutek złożenia oświadczenia woli o obniżeniu ceny dochodzi do jej obniżenia w maksymalnym zakresie wskazanym w art. 560 § 3 k.c. O tym, w jakim zakresie prawo do obniżenia ceny zostało skutecznie wykonane, mogą rozstrzygnąć strony, zawierając ugodę, lub sąd rozstrzygający spór o zapłatę wszczęty przez sprzedawcę w przypadku, gdy kupujący nie zapłacił całości ceny, lub przez kupującego, gdy żąda on zwrotu części zapłaconej ceny.

W wypadku gdy prawo do obniżenia ceny zostałoby uznane za prawo kształtujące, jego wykonanie następowaloby przez dokonanie jednostronnej czynności prawnej przez kupującego określającej zobowiązanie, wynikające z umowy sprzedaży, której ta czynność dotyczy, oraz opcjonalnie kwotę, o którą jest obniżana cena. Kupujący może wykonać prawo do obniżenia ceny w całym przysługującym mu zakresie lub w części. Jeśli kupujący wykonuje prawo do obniżenia ceny tylko częściowo, to powinien określić, w jakiej części wykonuje przysługujące mu uprawnienie. Wykonanie prawa do obniżenia ceny w części nie uniemożliwia wykonania go w pozostałej części do upływu terminu na wykonanie uprawnień z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej.

Uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące powoduje, że prawo to nie ulega przedawnieniu. Czasowe granice jego wykonania zostały określone jedynie za pomocą terminów zawitych z art. 568 § 1 k.c. Przedawnieniu ulega natomiast roszczenie majątkowe o zwrot części ceny, jakie może powstać w wyniku wykonania prawa do obniżenia ceny. Za uznaniem prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące przemawiają zatem również względy systemowe. Uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące jest dodatkowym, obok prawa do odstąpienia od umowy, argumentem przemawiającym za celowością zawitego charakteru terminów na wykonanie uprawnień z tytułu rękojmi za wady.

²⁵ Taki rodzaj sankcji wyróżnia M. Gutowski w tekście *Naruszenie umowy jako przyczyna bezskuteczności czynności prawnej* [w:] *Problemy polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa profesora Mariana Kępińskiego*, K. Klafkowska-Waśniowska i in. (red.), Warszawa 2012, s. 57.

Prawo do obniżenia ceny jako prawo kształtujące potestatywne²⁶

Trzecim możliwym teoretycznie sposobem wykładni art. 560 § 1 k.c., ukierunkowanej na określenie charakteru prawa do obniżenia ceny, jest uznanie go za prawo kształtujące potestatywne, takie jak na przykład prawa wynikające z art. 59 k.c. art. 357¹ k.c., art. 358¹ § 3 k.c., art. 388 § 1 k.c., art. 527 § 1 k.c. Uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące potestatywne powoduje, że kupujący może żądać od sądu obniżenia ceny o kwotę ustaloną zgodnie z art. 560 § 3 k.c. Orzeczenie wydane w następstwie stwierdzenia przesłanek warunkujących możliwość wykonania prawa kształtującego potestatywnego do obniżenia ceny miałoby charakter konstytutywny. W wyniku uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego powództwo kupującego dochodziłoby do modyfikacji treści zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży.

Uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące potestatywne koresponduje z zawitym charakterem terminów na wykonanie uprawnień z tytułu rękojmi za wady określonych w art. 568 § 1 k.c. Przedawnieniu ulegać mogą jednak roszczenia majątkowe, jakie mogą powstać w wyniku wykonania prawa do obniżenia ceny.

Wobec braku jednoznacznych przeciwwskazań w treści art. 560 § 1 k.c. uniemożliwiających uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące potestatywne, należy stwierdzić, że takie stanowisko interpretacyjne jest konkurencyjne względem dwóch powyżej scharakteryzowanych. W związku z tym, że wykonanie prawa kształtującego potestatywnego wymaga orzeczenia sądu, przeciwko jego przyjęciu przemawiają te same argumenty systemowe, funkcjonalne i celowościowe, które mogą być przeciwstawiane uznawaniu prawa do obniżenia ceny za roszczenie.

Podsumowanie

Obserwacje zawarte w niniejszym artykule prowadzą do wniosku, że względy systemowe, funkcjonalne i celowościowe uzasadniają dokonanie korekty wyników wykładni językowej art. 560 § 1 k.c. i uznanie prawa do obniżenia ceny za prawo kształtujące.

Wydaje się jednak, że wobec utrwalonego i jednolitego w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiska uzasadnianego językową wykładnią tego przepisu, zgodnie z którym prawo do obniżenia ceny jest roszczeniem, w praktyce

²⁶ Por. M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. I, M. Safjan (red.), Warszawa 2012, s. 815–816, nlb 55, gdzie tego rodzaju uprawnienia kwalifikowane są jako uprawnienia kształtujące *sensu largo*.

charakter prawa do obniżenia ceny wydaje się być trwale przesądzony. Mimo zastrzeżeń, jakie nasuwa takie stanowisko interpretacyjne, trudno spodziewać się jego zmiany. Skoro jednak prawo do obniżenia ceny ma być uznawane za roszczenie do czasu zmiany stanu normatywnego w tym zakresie, stanowisko to powinno być przyjmowane ze wszystkimi tego konsekwencjami wynikającymi z art. 560 § 1 k.c. Oznacza to, że w razie braku zgody sprzedawcy na zawarcie umowy o obniżeniu ceny, kupujący nie może domagać się zwrotu części ceny, dopóki nie ulegnie ona zmianie wskutek zawarcia porozumienia, do którego może dojść wskutek uprawomocnienia się orzeczenia stwierdzającego obowiązek złożenia oświadczenia woli przez sprzedawcę i złożenia oświadczenia woli przez kupującego.

Charakter uprawnień skorelowanych z rękojmiowym reżimem odpowiedzialności sprzedawcy za wady rzeczy był przedmiotem stanowisk przedstawicieli doktryny zarówno w czasie obowiązywania Kodeksu zobowiązań²⁷, jak i po wejściu w życie Kodeksu cywilnego. Wydaje się, że dyskusje te zaowocowały identyfikacją teoretycznych i praktycznych węzłowych zagadnień, które wymagają rozstrzygnięcia przez ustawodawcę. Są to w szczególności:

1. wpływ wad rzeczy na wygaśnięcie zobowiązania, które zostało nienależycie wykonane wskutek wydania wadliwych rzeczy, w tym na wygaśnięcie roszczenia o spełnienie świadczenia w naturze²⁸,
2. relacje między reżimem rękojmiowym oraz odpowiedzialnością *ex contractu* na ogólnych podstawach²⁹,

²⁷ J. Korzonek [w:] *Kodeks zobowiązań. Komentarz*, t. I, J. Korzonek, I. Rosenblüth, Kraków 1934, s. 688; F. Zoll, *Zobowiązania w zarysie według polskiego kodeksu zobowiązań*, przy współudziale S. Kosińskiego, A. Szpunara, Warszawa 1948, s. 309.

²⁸ Por. T. Pajor, *Roszczenie o spełnienie świadczenia w naturze* [w:] *Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań. Materiały III Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów (Wrocław, 25–27 września 2008 r.)*, E. Gniewek, K. Górka, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2010, s. 264–265 i J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego, op. cit.*, s. 117.

²⁹ Stanowisko o niezależności uprawnień składających się na reżim *ex contractu* i reżim rękojmiowy prezentują: A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny, op. cit.*, s. 282, nlb 6; J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny, op. cit.*, s. 1064–1065, nlb 6, 7 i 13; J. Kruszewska, *Rękojmia a roszczenia odszkodowawcze w obrocie społecznym*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1967, nr 12, s. 388–390; A. Ohanowicz, *Glosa do wyroku SN z dnia 28.4.1964 r., II CR 540/63*, „Nowe Prawo” 1965, nr 7–8, s. 934; A. Ohanowicz, *Rękojmia przy sprzedaży a odpowiedzialność za niewykonanie, op. cit.*, s. 19–26; J. Skąpski, *Uprawnienia z tytułu rękojmi, op. cit.*, s. 1424–1428; J. Skąpski [w:] *System prawa cywilnego, op. cit.*, s. 145–148; B. Wałaszek, *Odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady fizyczne a odpowiedzialność z ogólnych przepisów na gruncie ogólnych warunków dostaw*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1964, nr 3, s. 58 i 64; uchwały SN z: 7 sierpnia 1969 r., sygn. akt III CZP 120/68, OSNC 1970, nr 12, poz. 218; z 30 stycznia 1970 r., sygn. akt III CZP 102/69, OSNC 1970, nr 10, poz. 176; odmienne stanowisko prezentują: S. Buczkowski, *Glosa do uchwały*

3. charakter poszczególnych uprawnień składających się na rękojmiany reżim odpowiedzialności³⁰,
4. dopuszczalność modyfikacji terminów określających horyzont czasowy odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady oraz terminów na dokonanie aktów staranności³¹,
5. dopuszczalność i tryb przenoszenia uprawnień z tytułu rękojmi za wady na kolejnego nabywcę rzeczy³². Wydaje się, że powinny one być wzięte pod uwagę zarówno przy dokonywaniu ingerencji w obecnie obowiązującą regulację reżimu odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady, jak również w czasie prac nad projektem regulacji tego zagadnienia w przyszłym Kodeksie cywilnym.

W dniu 17 stycznia 2014 r. został złożony Marszałkowi Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o prawach konsumenta³³ („projekt”). W uzasadnieniu projektu stwierdza się, że jednym z jego celów jest *uporządkowanie i zintegrowanie przepisów dotyczących odpowiedzialności za jakość rzeczy sprzedanej, w szczególności przepisów stanowiących transpozycję dyrektywy o sprzedaży konsumenckiej, wdrożonej do polskiego porządku prawnego ustawą o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*³⁴.

Z art. 44 projektu wynika, że jego uchwalenie prowadzi do głębokich i rozległych zmian w szczególności w regulacji zawartej w Kodeksie cywilnym dotyczącej w szczególności odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady. Analiza art. 560 k.c. w brzmieniu proponowanym w art. 44 pkt 14

SN z 30.1.1970 r., III CZP 102/69, „Państwo i Prawo” 1971, z. 5, s. 858; S. Buczkowski, J. Strzępka, *Glosa do uchwały SN z 7.8.1969 r., III CZP 120/68*, „Państwo i Prawo” 1971, z. 6, s. 1076–1077; S. Buczkowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, J. Ignatowicz (red.), Warszawa 1972, s. 1299–1301; S. Sołtysiński, *Odpowiedzialność producenta wobec konsumenta za szkody wyrządzone wprowadzeniem do obrotu rzeczy z wadami*, „Studia Cywilistyczne” 1970, t. XV, s. 155–158.

³⁰ Por. zamiast wielu W.J. Katner [w:] *System prawa prywatnego*, t. VII, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, J. Rajski (red.), Warszawa 2011, s. 136–141, nlb 370–382 oraz J. Skąpski, *Uprawnienia z tytułu rękojmi*, *op. cit.*, s. 1411–1424.

³¹ Por. J. Kruszewska, *Terminy dochodzenia uprawnień i roszczeń odszkodowawczych z powodu wad fizycznych rzeczy*, „Nowe Prawo” 1968, nr 7–8, s. 1174; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny, op. cit.*, s. 284, nlb 6; wyrok SN z 5 sierpnia 2005 r., sygn. akt II CK 28/05, OSNC 2006, nr 6, poz. 107; J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny, op. cit.*, s. 1051, nlb 2.

³² Podsumowanie ewolucji orzecznictwa Sądu Najwyższego w tym zakresie jest zawarte w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów SN z 5 lutego 2004 r., sygn. akt III CZP 96/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 88.

³³ Druk sejmowy nr 2076.

³⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o prawach konsumenta, s. 2.

projektu, art. 561⁵ k.c. proponowany w art. 44 pkt 15 projektu oraz art. 574 k.c. w brzmieniu proponowanym w art. 44 pkt 21 projektu nasuwa istotne wątpliwości, czy którykolwiek z deklarowanych celów projektu będzie możliwy do osiągnięcia co najmniej w zakresie zagadnienia omawianego w niniejszym artykule.

Obecnie przepisy prawa odnoszące się do prawa do obniżenia ceny są spójne i konsekwentne w warstwie językowej w ramach każdego z aktów normatywnych, w którym się one znajdują to jest w Kodeksie cywilnym, ustawie o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz w Konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Powyżej powołane przepisy projektu, a zwłaszcza porównanie proponowanego brzmienia art. 560 § 1 k.c. oraz art. 574 § 1 k.c., prowadzą do wniosku, że wejście w życie proponowanych zmian będzie świadczyć o tym, że wskutek decyzji ustawodawcy prawo do obniżenia ceny z powodu wady fizycznej rzeczy sprzedanej jest roszczeniem, a w przypadku wady prawnej rzeczy sprzedanej jest prawem kształtującym. Podstawą do twierdzenia o jednakowym charakterze prawa do obniżenia ceny jako prawa kształtującego bez względu na rodzaj wad rzeczy sprzedanej może być proponowana w projekcie treść art. 568 § 2 i 3. Taki kierunek wykładni będzie tym bardziej uzasadniony, że trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie dla istotnego powyżej opisanego zróżnicowania prawnego charakteru uprawnienia, którego wykonanie ma prowadzić w każdym przypadku, to jest niezależnie od tego, czy jest spowodowane wadą fizyczną, czy wadą prawną, do wywołania tego samego skutku. Wydaje się, że na etapie prac legislacyjnych ta niezgodność pomiędzy art. 560 § 1 i art. 574 § 1 projektu powinna być usunięta. W przeciwnym razie projekt zamiast porządkować przepisy dotyczące odpowiedzialności za jakość rzeczy sprzedanej może otworzyć na nowo dyskusję opisaną w niniejszym artykule, związane z nią wątpliwości i niepewność prawną.

Skoro jedną z przyczyn opracowania projektu było obniżenie poziomu ochrony konsumentów spowodowane wejściem w życie ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej³⁵, można sądzić że projekt powinien prowadzić do podniesienia dotychczasowego poziomu ochrony kupującego, w szczególności z perspektywy przepisów o odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady. Z tego powodu usunięcie powyżej wskazanej wady legislacyjnej projektu powinno polegać na ukształtowaniu proponowanej treści art. 560 § 1 k.c. w sposób, który nie będzie budzić wątpliwości, że prawo do obniżenia ceny jest prawem kształtującym. Taki sposób ukształtowania charakteru prawa do obniżenia ceny byłby zgodny również z art. III.-3:601 DCFR oraz art. 120 ust. 1 CESL. Może to się odbyć poprzez zastąpienie fragmentu tego przepisu o treści: „może żądać obniżenia ceny” formułą: „może obniżyć cenę” ewentualnie:

³⁵ Uzasadnienie projektu ustawy o prawach konsumenta, s. 2.

„może złożyć oświadczenie o obniżeniu ceny”. Jednoznaczne potwierdzenie przez ustawodawcę, że prawo do obniżenia ceny ma charakter prawa kształtującego, prowadzi do wniosku, że będzie ono mogło być wykonane przez dokonanie jednostronnej czynności prawnej, która powinna być dokonana najpóźniej w ostatnim dniu, z którego stan sąd może uwzględnić jako podstawę wyrokowania. Oznacza to, że oświadczenie o obniżeniu ceny może być złożone zarówno przed wszczęciem postępowania sądowego, jak i w pozwie. Nie można wykluczyć złożenia takiego oświadczenia również w trakcie postępowania sądowego.